

Ko med tøjlr snoet af hamp. Maleri af M. Therkildsen: »En løs ko«, 1890. Statens Museum for Kunst

mod tør hoste; »hovedets og andre lemmers hede« gnides med grøn hamp eller destilleret vand deraf, samme anvendes som omslag på podagra; plantens saft dryppet i øre dræber orme o.a., som krøb derind (1500-t; 5).

Hampeblår opvarmet på fyrbækken med hvid røgelse eller vædet med æggehvide og alun bindes på hovedet eller anbringes i nakkehulen for hovedpine (6).

Mælkekog af frøene drikkes mod brystsyge (Bornholm; 7), knuste frø indtages med kogende vand for gonnorré og blærestensmerter (8), frøenes »mælk« for udflåd (9).

Ovntørret hamp bindes på kind ud for smertende tand (1852; 10).

Hamp *brødet* (brudt itu) i sol og bestrøet med tørrede hyldeblomster og knust kamfer lægges på hævelser (o. 1800; 11). Frøene indgik i omslag på sårfuldt ben (12).

Krampe bindes væk med knuder på frisk hamp, det skal ske i enrum med patienten (13); klog mand indgav hampefrø og kirkegårdsmuld mod krampe, det blev også strøet i patientens hår

(Give sogn; 14). Når sygt barn er ført gennem spaltet eg (bd. 1), skal stammen bindes sammen med galderhamp (hanplanter); hvis træets sår læges, bliver barnet også helbredt, men rydder man træet, kommer sygdommen igen (Ubberup Fyn; 15).

Farmakopeen 1772 anfører hampefrø.

Anvendes nu til omslag og emulsioner (16).

Afbrændes hamp med svovl og kønrøg, bliver en hvid mand sort (17).

Hampefrø gives for koens blodpis, er blandet med rude, hvidløgsknopper og sod og kogt i urin benyttet til rygvask for dens gulsot (1868; 18). Tørre knuste frø blandet med stegt rugmel i kogende vand indgives ko med tuberkulose (19). Frøene vækker koens parringslyst (Falster o. 1900; 20), de er bestanddel af dekokt til ko, som ikke bliver med kalv (21).

Frøene nævnes i lægemidler for hestens kværke og engbrystighed, gives i mælk eller honning mod dens hoste, frøsaften indgår i omslag på sår,

hampegarn kogt i aske bindes på hævelse som følge af halsbetændelse (1703; 22).

Frøene indgives svin for tinter, ligeså hampeavner blandet med halvkogte ærter (23). I fodet stimulerer de gæssenes avlelyst (24) og hønsenes æglægning om vinteren, men gør dem også tit »liggesyge« (25).

LITTERATUR: (1) 348c 79; (2) 15 33; (3) 343 281; (4) 703 86a; (5) 841 1577,44; (6) 488o 140f; (7) 449 1939,16; (8) 739 2,1800,270; (9) 187 15; (10) 282 8; (11) 488o 145; 1008 1.530; (12) 328f 1,213; (13) 760 523; (14) 488j 6,121; (15) 519 36; (16) 599b 1,464; (17) 328f 2,101; (18) 83 174,176; (19) 512 1891,345; (20) 634 20965; (21) 792 4,1794,218; (22) 83 47f,57,62,113; (23) 83 304; 178 1935,52; (24) 792 3,1793,225f; (25) 86 6,1861,144; 161 1906/23: 2042 (Djursl.).

MOD SKAEDYR

Dekokt af bladene anvendes til kvægvask mod fluer (1); gnides heste med frisk hamp, holder fluer og bremser sig borte fra dem (2). – Skæver (affald fra brydningen) blandet i gruset under bræddegulvet skal fordrive rotter og mus (3). Man sår hamp mellem kornagrene som værn mod gnavere (Danmark? 4) og i køkkenhaver mod jordlopper (5); mod kålsommerfugles larver bliver hist og her sat en hamp, hvis lugt fordriver dem (6), de modne frø lokker desuden larveædende fugle til (7). Stængler og frø fordriver »kornorm« (8).

Fisk lokkes til ruse, der er gnedet med en dej af hampefrø kogt i vand, det samme gør duften af tørre hampefrø lagt i rusen (9).

LITTERATUR: (1) 515 1854,176; (2) 186 42; (3) 57 2,1803,459; (4) 662 4,1818,79; (5) 43 1,1780,344; (6) 282 33; 510 3,138; (7) 182 2.2 1804,32; (8) 514 1850,31f; (9) 576 (tillæg) 1,1801,10f,22,66,77,81.

OVERTRO, ORDSPOG

Sår manden hamp i sit ægteskabs første år, vil han blive sin kone utro – der er en symbolsk forbindelse mellem hampens kraftige og stive vækst og hans potens (1).

Fugle tog ikke frøene, hvis sædemanden gik med tre hampefrø under tungen (Møn; 2).

Af hampegarn gør man ikke gode silkepunge. Som hamp er, bliver tråden. Lad hamp en binde den, som æren ikke kan binde (1682; 3).

LITTERATUR: (1) 488g 3,96f; (2) 100g 7,1918,25; (3) 878 1,302,408 jf. 2,193; 586 1,75; 488d 105.

Skræppe, Syre, *Rumex*

Planterne er ensfarvet grønne eller rødligt anløbne, de små blomster samlet i en mere eller mindre lang top. Mest alm. (på marker, ved huse og veje) er den 40-80 cm høje KRUSET SKRÆPPE, *Rumex crispus*, også kaldt rødbynke, med i randen stærkt bølget-krusede blade; sammesteds og ofte krydset med denne forekommer BUTBLADET SKRÆPPE, *Rumex obtusifolius*, hvis nedre blade er ovalt hjerteformede og butte; ALMINDELIG SYRE, *Rumex acetosa*, bliver 30-50 cm og kan gro i massevis på enge og marker; RØDKNÆ, *Rumex acetosella*, er en lavere (15-30 cm) og spinklere, ofte rød eller rødt anløben kalktrangsplante på sandede marker og tørre bakker. Endvidere DUSKSYRE, *Rumex thyrsiflorus*, som minder om alm. syre, men er tættere og stærkere grenet. Former af alm. syre med større, bredere blade og mildere smag samt ENGELSK SPINAT, *Rumex patientia*, dyrkes i haver.

Skræppe o. 1300ff (skræppæ) er snarest beslægtet med svensk skröp om noget værdiløst, affald, og dansk skrub med samme betydning eller om stort, groft ukrudt; indgår i talrige stednavne: Skræppetoft 1461ff ØFyn, Skræppeeng 1498, Skræpør 1691-1796 (ør = sandet strandbred) Viborg amt, Skræpholt 1710-18, Ødis Sønderjylland m.fl. *Skræppekål* o. 1300, *gulskræppe* (om bastarden) 1546-1800, roden farver gult (s. 131), *rødskræppe* o. 1510ff, *fandens boghvede* o. 1700ff. NSjælland, de trekantede frø ligner boghvedens (s. 136), men er værdiløse; *hestesyre* (bastarden) o. 1700-1829, nedsettende, planten kan ikke spises af mennesker; *rødbynke* 1800ff, *suderer* Jylland 1841, uvist hvorfor; *røde, brogede eller vilde køer* NSjælland, sml. Syre nedenfor, *Jesublod* Hornbæk, *øllebrød* (børnesprog), *tæprawa* Bornholm, *tæppa* = lukke, raw = anus: frugterne anvendt mod diarré, s. 129; *heks* Birkholm ved Tåsinge, opgravede tørre skræpper samles til St. Hans bålet (1). – Færøerne: *hømillia* o. 1780ff, måske af heim = hus (som planten ofte gror ved) (2).

SYRE, *sure* o. 1300ff (syra, swre), i mange marknavne 1569ff, der vidner om, at man har lagt særlig mærke til (og indsamlet) dette ukrudt; *sarkål* begyndelsen af 1500-t ff, *surampfer* 1596ff og *suram*, Sønderjylland, plattysk; *surbled* Mors, Sjælland, Lolland, *rødbynke* Fyn, Sjælland, Lolland, *røde køer* NSjælland af bør-